

Bedre skolestart-prosjektet

«Bedre skolestart for alle var et samarbeid mellom Trondheim kommune, forskere ved NTNU, DMMH, Linne universitetet og Roskilde universitet. Utgangspunktet for Bedre skolestart-prosjektet var et vedtak i formannskapet i Trondheim kommune i oktober 2019 om utredning av mulige modeller for fleksibel skolestart. Modellen som omtales i denne saken hører til «SFO som brobygger», men med ulike vinklinger, verktøy og fokus på de to skolene.

På Åsvang ble det gjennomført endringer på strukturering av skole- og SFO-dagen til elevene som startet i første klasse i 2021. Åsvangmodellen var ikke helt definert før prosjektet satte i gang, men har blitt til gjennom praksis og refleksjon blant personalet og ledelsen.

I Utleiramodellen brukte de ressursene på å ansette en overgangspedagog som har vært til stede i barnehagen siste halvår før overgangen til første trinn og SFO.

Miljøarbeider Marianne utenfor leketeltet som står i klasserommet

TEKST: ODA WIIK

Bedre skolestart for alle

Med mål om å bruke SFO som en brobygger mellom barnehage og skole har fire barneskoler i Trondheim endret hvordan skoledagen ser ut for elevene. Med større vekt på lek, aktivitet, kosthold og kommunikasjon med barnehagene, har elevene blitt tryggere på skolen. Åsvang og Utleira var to av pilotskolene og gjort at 6-åringen endelig har «flyttet» inn sammen med SFO.

Åsvangmodellen

Klokken kvart over åtte starter elevene ved Åsvang barneskole i Trondheim skoledagen sin. Nå skal de spise frokost og ha frilek helt til klokken ni.

– Det er helt fantastisk at alle barn ved Åsvang skole får lov til å starte dagen med noe de liker – og ikke minst mestrer. Her kan de skape vennskap, og ta en god prat med voksne. Det er vi veldig stolte over å kunne tilby, sier avdelingsleder ved Åsvang barneskole, Stine Tøndel.

Leken stopper ikke

Skoledagen på Åsvang er videre delt opp i både styrte aktiviteter, og i andre perioder der barna selv kan velge hva de vil gjøre.

Med andre ord, så er det ingen stopp for leken. Klasserommet til første klasse er fylt med mindre bøker, og mer leker. Her er det ingen tradisjonelle regler der leken stopper når undervisningen starter.

Dersom en elev vil leke samtidig som undervisningen foregår, så skal

de få lov til det – om så dette skjer på gulvet, pulten eller oppe på bordet.

– Det er masse leker og lekekroker inne i alle klasserommene. Dette er de vant med fra barnehagen, der lekene står fremme. På skolen har det tidligere vært sånn at lekene måtte ryddes vekk når undervisningen startet, for at det ikke skulle forstyrre. I dag er lekene tilgjengelig til enhver tid inne i klasserommene, sier Tøndel.

Egen lekekrok inne på klasserommet

Avdelingsleder Stine Tøndel inne i arealene til første trinn

Avdelingsleder Stine Tøndel og rektor Arnt Ollestad

«Bedre skolestart for alle»

Tanken bak prosjektet «Bedre skolestart for alle» stammer helt tilbake til 1997, og seksårs reformen.

Seksårsreformen vektla at første klasse skulle ha et klart førskole-preg, at barnehagepedagogikken skulle ha stor plass.

Det skulle resultere i mer lek – og mer tilpasset skole.

– Dette ble aldri noen vellykket reform, for man greide ikke å gjøre disse tilpasningene som man skulle over tid. Videre i 2000 kom PISA-undersøkelsene, som viste at elevene presterte dårligere faglig enn det man hadde trodd med to år med mer undervisning. Logisk sett skulle dette ført til mer læring, men læringsresultatene var forholdsvis flate – selv med økt undervisning. Det som økte var angst og stress blant barn, sier rektor ved Åsvang skole, Arnt Ollestad.

Med Stoltenberg-utvalget i 2010 kom en erkjennelse av disse funnene. Videre dannet Stoltenberg-utvalget grunnlaget for at to kommuner i Norge skulle utføre ulike pilotprosjekter, der ting skulle gjøres litt annerledes i skolesammenheng.

Dette ble Trondheim og Kristiansand kommune. I Trondheim er Åsvang én av fire skoler som har gjennomgått et slikt pilotprosjekt med tanke på endring av praksis.

– Vi har alle hatt litt ulike tilnærminger til prosjektet, og sitter igjen med ulike resultat, forteller Tøndel.

Prosjektet handlet om å legge vekt på 5 og 6- åringen, og vurdere hvordan de kunne gjøre overgangen fra barnehage til skole, så skånsom og forståelig som mulig. Nå skulle skolen tilpasses til 6-åringen, og ikke omvendt.

Plakat av hva gutter kan henger i klasserommet

En god venn og en trygg voksen

På Åsvang skole har miljøarbeiderne fått en sentral rolle i dette arbeidet.

– Vi har hatt et sterkt fokus på å bygge opp kompetansen til miljøarbeiderne. Barna skal kjenne igjen miljøarbeideren når de kommer første skoledag, sier Tøndel.

Det er ikke bare relasjonen mellom barna og miljøarbeideren som skapes, men også nye vennskap mellom de nye førsteklassingene.

– De barna som starter hos oss er veldig opptatt av hvordan og hvem de andre barna er. Derfor følger vi tidlig med på hvordan de grupperer seg, og hvem de søker seg mot, som gir oss kunnskap om hvordan vi kan tilrettelegge både aktiviteter i SFO og i undervisningen etter hvert, sier Ollestad og fortsetter;

– Det er litt interessant det der, når man spør barn om hva som er viktig i livene deres, så svarer mange at det å få en god venn er ganske viktig. Like viktig er det ofte å bli trygg på en voksen, sier Ollestad.

Fokus på relasjonsbygging strekker seg også videre mellom miljøarbeider og foresatte.

– Når du klarer å trygge foresatte, så klarer man også i stor grad å trygge barna. Dette med kjente ansikt har hatt en kjempeeffekt, sier Tøndel.

Miljøarbeideren er til stede gjennom hele skoledagen, og blir på mange måter den tryggeste personen på skolen for barna.

– Det er de som tar imot barna på SFO klokka syv på morgenen, og selv om undervisningen etter hvert starter – og lærerne kommer inn, så blir miljøarbeiderne med. Sånn sett så er miljøarbeiderne mye mer sammen med barna, enn det lærerne er, sier Tøndel.

Marianne Skogseth har tidligere jobbet både på SFO og i undervisning. Nå har hun full stilling på første trinn, og det tidligere skillet mellom SFO og undervisning er nå nærmest vasket ut.

– Jeg har jobbet på første trinn i fem år, og jeg merker veldig stor forskjell, sier miljøarbeider Marianne Skogseth.

For barna er det ikke så stor forskjell om de er i tilrettelagt undervis-

– Når du klarer å trygge foresatte, så klarer man også i stor grad å trygge barna. Dette med kjente ansikt har hatt en kjempeeffekt, sier Tøndel.

ning, eller på SFO.

Og SFO- begrepet brukes ikke lenger.

– Overgangene er også mye lettere, og de glir naturlig inn i hverandre. Vi takker ikke for dagen og til lærerne, slik som vi gjorde tidligere, men forklarer at det er mat, sier Skogseth.

Dette er det nye skillet mellom undervisningen og SFO.

– Flere av barna skjønner ikke at SFO er noe eget. Vi bruker ikke det ordet lengre, men heller frilek. SFO er aktiviteter, der de selv velger om de vil delta eller ikke, forklarer hun.

Dette har ført til det Skogseth omtaler som barn som er mindre stresset.

– Vi har mer glade barn. Jeg er overbevist om at barna merker at vi er mindre stresset, og at dette igjen påvirker de positivt, sier hun.

Det er ikke bare skolehverdagen på Åsvang som har vært gjennom store forandringer. Også mellom de ansatte har det skjedd mye etter prosjektet startet opp.

– Vi har mye mer samhold. Nå er vi et team, og ikke to. Før var det «lærerne», og så var det vi «SFO-folket». Vi hadde en gjengående min og din-mentalitet, noe som ble en stressfaktor. Jeg kunne ofte tenke «uff, nå har vi rotet litt for mye inne i klasserommet». Når jeg ser tilbake på det nå, så skjønner jeg ikke hvorfor vi tenkte sånn – for vi jobbet jo med det samme barnet, sier Skogseth.

Det handler om en holdningsendring mellom avdelingene, mener Skogseth.

– Vi fra SFO har blitt mye mer inkludert, og nå samarbeider vi. Vi er med på foreldremøter, og får delta på mye vi ikke fikk tidligere, og det gjør noe med meg og min selvtilitt i hvert fall. Endelig er vi et team, og tar avgjørelser sammen, forteller hun.

Skogseth mener at Åsvang har gjort en endring, som flere skoler bør ta inspirasjon fra.

God relasjonsbygging i dukkerommet

– Mange blir så sjokkerte over alt vi har fått til, og tror ikke de kan lykkes med de samme endringene selv. Jeg sitter igjen med det store spørsmålet om hvorfor vi ikke gjorde dette tidligere. Det å få være med på å skape trygge barn, det er verdt å jobbe for, sier Skogseth.

Barnevennlige omgivelser

For å skape trygghet i arealene, så har Åsvang endret mye av skolemøblene.

Det skal være gjenkjennbart, og dermed ligne mer på det barna kjenner igjen fra barnehagen.

– Møblene i barnehagen er ofte mye mindre enn de tradisjonelle møblene på skolen, selv om det ikke er mange måneder mellom barnehageslutt og skolestart. Derfor har vi jobbet med å skape omgivelser som er tilpasset til 5 og 6-åringene, sier Tøndel.

Dette har resultert i lavere bord og stoler.

– Alle våre grupperom har blitt innredet til felles lek, og det fungerer som fellesareal for undervisning og SFO. Det er dermed ingen deler av arealet som bare er for undervisning eller for SFO. Det er sambruk for alt

av inventar og areal, sier Tøndel.

Mindre bøker, mer lek og utedager

Barna er vant til å leke i barnehagen, men tradisjonelt har det ikke vært like mye lek i undervisningen. På Åsvang skole har leken blitt en stor del av hele skolehverdagen.

– Barna er vant til å jobbe både tverrfaglig og temabasert i barnehagen, mens på skolen har det tradisjonelt vært mer fagorientert. Nå jobber alle på første trinn tverrfaglig og temabasert, og de er helt frigjort fra bøker. Dette tenker vi er med på å skape en trygghet, og en lettere overgang fra barnehage, sier Tøndel.

Undervisningen foregår ikke bare inne. På fredag er det halv utedag, som det også er på mandager. Onsdager er elevene ute hele dagen.

– I dag har de siste halvdel av skoledagen ute med styrt aktivitet. Vi har stort fokus på at barna skal få lov til å være i bevegelse – også når de har styrte aktiviteter. De kan få sitte på pulten sin om de vil, men de kan også velge å sitte på gulvet eller på matta – arbeidsformen er det barna selv som velger. Noen har konsentrasjonsevne på syv minutter, mens andre klarer å konsentrere seg i en hel time. Derfor

må vi tilrettelegge, forklarer Tøndel.

Første trinn har heller ikke tradisjonelle hjemmelekser. Leksene kommer i nye former, og de tidligere direkte fagleksene er helt borte.

Tøndel forteller om skriveboka «flaskeposten», som fungerer som elevenes hoved lekse gjennom uka.

– På slutten av uka viser vi barna masse bilder av det som har foregått den siste tiden på skolen. Da skriver eller tegner barna noe i denne «flaskeposten», som de kan vise til de foresatte hjemme. Vi tror at om barna får ha medvirkning i hva de skal skrive eller tegne, så gir det motivasjon til å fortelle om dette hjemme, sier Tøndel.

Det er ingen krav for hva som skal skrives eller tegnes i skriveboka.

– Det er viktig for oss at oppgavene de skal gjøre hjemme, skal være så lystbetont at alle skal klare det. Dette har mye å si for lærelysten i de kommende årene, så det er viktig at de ikke mister motivasjonen allerede i første klasse, sier Ollestad.

– Det var ingen tvil om at det var modellen med SFO som omdreiningspunkt, som var det som passet best for Utleira skole, forteller rektor på Utleira skole, Bente Moholt.

På Utleira skole i Trondheim tok de også i bruk pilotprosjektet som skulle bruke SFO som en brobygger mellom barnehage og skolen. Prosjektet ble avsluttet i desember 2022, men lever fortsatt gjennom store kulturendringer og nye strukturer på skolen.

Overgangspedagog på Utleira

Overgangspedagog Maria Bang

Avdelingsleder på skolen - Liv Randi Johnsen

Overgangspedagog og kulturtolker

Den aller viktigste rollen i pilotprosjektet på Utleira skole fikk Maria Bang.

Fra desember 2021 begynte Bang å jobbe 50 prosent i SFO/skole og 50 prosent i de to nærbarnehagene til Utleira skole.

Hun ble ansatt som en overgangspedagog, og skulle være en kulturtolker mellom barnehagen og skolen.

– Jeg hadde jobbet i barnehagen i over ti år, og hadde tanker om hva jeg trodde foregikk på skolen. De to første månedene var veldig interessante, og hodet ble fullt av alle de nye inntrykkene. Jeg skrev logg hver eneste dag for å samle tankene, og for å komme med ideer om hvordan barna kunne få en mer sømløs overgang fra barnehagen til skole, forteller Bang.

Kjente ikke hverandre

Bang hadde sine formeninger om hva som var viktig for å skape en lettere overgang til skolen.

Jeg trodde at det var spesielt viktig at de eldste barna i barnehagen kunne litt matematiske begrep, forforståelse for å skrive og lese før skolestart. Derfor hadde vi en «skolestarterklubb».

Jeg trodde at det var disse faglige ferdighetene som gjorde at de fikk en god start på skolen, forklarer hun.

Dette skulle hun senere oppdage at var fullstendig feil.

– Det var jo ikke det de møtte på skolen. Her på Utleira så har de en lekbasert pedagogikk. Dette foregår slik at de har undervisning etterfulgt av flere pauser der barna har frilek inne med lærerne. Så denne overgangen handler jo mest om å bygge relasjoner, sier Bang.

Også Utleira skole hadde lenge trodd at de kjente til barnehagens praksis.

– Vi trodde vi kjente hverandres praksis veldig godt, men det fant vi raskt ut av at vi faktisk ikke gjorde. Vi oppdaget at disse skolestarterne fra barnehagen, ofte var mer «skolsk» enn det første trinnet var hos oss, forteller avdelingsleder på Utleira skole, Liv Randi Johnsen.

Ordet «skolestartere» fikk raskt en ny betydning for nærbarnehagen, og ble byttet ut med «de eldste».

– Det lå fryktelig mye forventninger i ordet, ikke bare for barna, men nesten like mye for foreldrene. Vi må la barna få være barn det siste året i

barnehagen – og ikke bare gå og vente på skolestart, sier avdelingsleder i nærbarnehagen, Ingrid Bjørsagård.

Endret på mye av arealet

Bang tilbrakte halve dagen på barnehagen, og halve dagen på SFO.

– I barnehagen jobbet jeg mye med kosthold, og hadde flere mat-grupper. I SFO var jeg en del av personalet, som prøvde å tilrettelegge for aktivitet, gjerne gjennom inspirasjon fra barnehagen, forteller hun.

Noe hun tidlig tok med fra barnehagen til skolen, var systematisering i fellesarealene.

– Vi endret en god del av inventaret, ved å rette mer søkelys på system. Vi lagde kasser med bilder av hva som skulle være oppi. Systemer var de nemlig vant med fra barnehagen, sier Bang.

Grupperommene ble gjennom initiativ fra Bang innredet til lekerom.

I dag er legorommet spesielt populært blant barna.

Et tettere samarbeid

Gjennom ulike grenseobjekt skulle Bang være en kulturtolker, og lære barna om strukturer og leker de senere ville møte på skolen.

– Det jeg syntes var mest interessant i rollen som overgangspedagog, var å være kulturtolker på begge arenaene. Jeg kom med viktige spørsmål fra begge ståsted, som gjør at vi klarer å tenke mer likt, og at vi forstår barnet – hele barnet, sier hun.

«Jeg kom med viktige spørsmål fra begge ståsted, som gjør at vi klarer å tenke mer likt, og at vi forstår barnet – hele barnet»

Et av disse grenseobjektene var «krokrekka».

– Vi startet tidlig med å introdusere ting vi bruker mye i skolehverdagen, som for eksempel krokrekker. Det handler om at barna går på faste plasser, i en spesiell rekke. Dette bruker vi hele tiden ved alle forflytninger på skolen. Den skaper en trygghet slik at spørsmål som «Hvor skal jeg gå nå?» og «Hva om jeg ikke får sitte med noen?» – Ikke dukker opp hos barna, forklarer avdelingsleder, Liv Randi Johnsen.

Dette begrepet, sammen med andre som for eksempel garderoben på skolen, ble tidlig konkretisert og forklart for barna, gjennom kulturtolkeren Bang.

Også aktiviteter og besøk ble enklere å koordinere mellom barnehagen og skolen.

– Det ble enklere å koordinere og planlegge når vi hadde en overgangspedagog som Maria tilgjengelig. Før har de sådd gulrøtter i barnehagen, men aldri fått se resultatet etter de startet på skolen. Nå har de fått komme hit og sådd gulrøtter – for å kunne

ta det opp når de starter på skolen, sier Johnsen.

Johnsen forklarer at terskelen nå er lavere enn den noensinne har vært, for å kunne besøke hverandre på tvers av skole og barnehage.

– Det var ikke mange ganger vi trengte å besøke barnehagen, før vi ble godt kjent. Vi ser hvor viktig den relasjonsbiten er, også mellom oss voksne, forteller Johnsen.

Det er ikke bare samarbeidet mellom skole og barnehage, som har blitt bedre etter pilotprosjektet startet opp, men også samarbeidet mellom de

ulike nærbarnehagene.

– Vi i barnehagene har begynt å samarbeide mer, med flere felles treffpunkt, og en felles årsplan for å jobbe mot det samme, forteller Ingrid Bjørsagård som er enhetsleder for Utleira barnehager (Stubban og Kastbrekka barnehager).

